

Миротворча діяльність України як важливий фактор реалізації національних інтересів у сфері безпеки

В статье анализируются результаты международных миротворческих операций Вооруженных Сил Украины в разных регионах мира. Автор обосновывает, что активное участие Украины в миротворческой деятельности совместно с НАТО и ЕС будет способствовать реализации национальных интересов в сфере безопасности.

In the article the results of international peacekeeping operations of the Armed Forces of Ukraine in the different regions of the world are analysed. The author grounds, that active participating of Ukraine in peacekeeping activities together with NATO and EU will be instrumental in realization of national interests in the field of security.

Важливим напрямком міжнародного співробітництва Збройних Сил України є проведення миротворчих операцій в різних регіонах світу. Сьогодні участь у міжнародній миротворчій діяльності має виключно важливе значення для України і розглядається нашою державою як засіб зміцнення своєї національної безпеки через створення стабільного зовнішньополітичного середовища, а також як внесок у зміцнення глобальної та європейської системи безпеки.

Вказане питання активно обговорюється в засобах масової інформації, в експертному середовищі, під час політичних дискусій. Більшість фахівців схиляються до думки, що активна участь Збройних Сил України у міжнародних миротворчих операціях позитивно впливає на становлення міжнародного авторитету нашої держави, сприяє зміцненню її оборонного потенціалу. Водночас, миротворчі операції, як правило, проводяться в екстремальних умовах, несуть загрозу життю і здоров'ю військовослужбовців, призводять до людських втрат, що надзвичайно болісно сприймається в нашому суспільстві.

Тому важливо проаналізувати, чи відповідає національним інтересам України її подальша активна участь у проведенні міжнародних миротворчих операцій.

Міжнародні миротворчі операції – міжнародні дії або заходи, які здійснюються за рішеннями Ради Безпеки ООН, інших регіональних організацій, які несуть відповідальність у сфері підтримання міжнародного миру і безпеки, згідно з положеннями глави VIII Статуту ООН, а так само дії і заходи багатонаціональних сил, що створюються за згодою Ради Безпеки ООН, які проводяться під загальним контролем Ради Безпеки ООН з метою:

- 1) запобігання виникненню міждержавних або внутрішніх конфліктів;
- 2) врегулювання або створення умов для врегулювання міждержавних та внутрішніх конфліктів;
- 3) надання гуманітарної допомоги населенню, яке постраждало внаслідок міждержавних або внутрішніх конфліктів, а також катастроф природного або техногенного характеру;
- 4) виконання міліцейських (поліцейських) функцій по забезпеченню безпеки і додержання прав людини;
- 5) надання допомоги у подоланні наслідків конфліктів;
- 6) усунення загрози миру, порушень миру чи акту агресії [1].

Цілями застосування ЗС України у міжнародних миротворчих операціях є наступні: запобігання виникненню міждержавних або внутрішніх конфліктів; врегулювання або створення умов для врегулювання міждержавних чи внутрішніх конфліктів за згодою сторін або з використанням примусових заходів за рішенням Ради Безпеки ООН; надання гуманітарної допомоги населенню, яке постраждало внаслідок конфліктів; виконання функцій щодо гарантування безпеки та дотримання прав людини; надання допомоги в подоланні наслідків конфліктів; усунення загрози миру, порушень миру чи актів агресії [2].

Характер, форми участі України у міжнародних миротворчих операціях визначаються Конституцією та законодавством України, її міжнародними

зобов'язаннями та угодами, а також рішеннями Ради Безпеки ООН, керівними документами ОБСЄ та загальноприйнятими нормами міжнародного права.

Позиція нашої держави щодо миротворчої діяльності як на європейському, так і на інших континентах базується на відповідних документах ООН та ОБСЄ, а також Хартії про особливе партнерство між Україною та Організацією Північноатлантичного договору.

Останніми роками постійно зростає роль міжнародних організацій, таких як ООН та ОБСЄ, у забезпеченні глобальної та регіональної стабільності. Суттєво змінюється і роль НАТО, яка сьогодні залишається майже єдиною міжнародною структурою, що має реальні засоби підтримання миру в Європі.

Це обумовлюється значним внеском даної організації у підтримання миру, стабільності та загального клімату довіри на євроатлантичному просторі, у створення нової архітектури безпеки в Європі, у поглиблення процесів роззброєння, контролю над озброєннями і нерозповсюдженням зброї масового знищення тощо. Північноатлантичний Альянс виявив здатність адаптуватися до нових реалій, долати організаційні обмеження закритого оборонного союзу та впроваджувати нові форми міжнародної кооперації у сфері безпеки.

Участь НАТО у врегулюванні конфліктів, відновленні миру та безпеки в світі, проведенні гуманітарних операцій є найбільшою та найпомітнішою зміною в діяльності Альянсу з часів закінчення холодної війни.

За останнє роки значно підвищилася оборонна спроможність Альянсу, збагатився його практичний досвід управління складними миротворчими операціями. Це в першу чергу пояснюється активною участю НАТО у врегулюванні криз, спричинених війнами, що супроводжували процес розпаду колишньої Югославії.

Сьогодні НАТО все більше уваги приділяє питанням реагування на кризові ситуації та побудови стабільного безпекового середовища не лише в Європі, але й інших регіонах світу. В останні роки відбулась корінна зміна пріоритетів діяльності НАТО, переосмислення підходів забезпечення європейської та євроатлантичної безпеки, що отримало вираження у переході від накопичення

військової сили для забезпечення колективної безпеки її членів до запобігання ескалації внутрішніх конфліктів та виникненню загроз колективній безпеці на ранніх стадіях її появи.

Досвід, отриманий від участі у міжнародній миротворчій діяльності, дозволяє Альянсу і в подальшому розвивати цей напрям діяльності та сприяє поширенню співпраці у цій галузі з іншими міжнародними та регіональними організаціями, такими як ООН, ОБСЄ, ЄС, Африканський Союз тощо.

Миротворча діяльність, на сьогодні, окрім того, що вона стала одним із найбільш значущим елементів забезпечення державної безпеки, є також одним з пріоритетних напрямів зовнішньої політики України.

Хоча кожна місія несе в собі ризик для життя військовослужбовців, але вони є важливими та особливими в загальному контексті. Досвід отриманий кожним військовослужбовцем в таких гарячих точках нічим не можна замінити. Тому підрозділи Збройних Сил, які пройшли через миротворчі операції – це вже структури нової якості, “острівки нового сучасного українського війська”.

Залучення українських військовослужбовців до міжнародної миротворчої діяльності є надзвичайно важливим з точки зору набуття досвіду врегулювання збройних конфліктів, організації та всебічного забезпечення військових підрозділів під час виконання завдань в умовах, наближених до бойових та досягнення взаємосумісності з підрозділами збройних сил держав-членів НАТО та партнерів. Миротворча діяльність дає широкі можливості для апробації моделі професійних збройних сил і слугує своєрідним полігоном для підготовки досвідчених військових кадрів.

Високий рівень підготовки, продемонстрований під час участі ЗС України у спільних миротворчих операціях, відповідальність за доручену справу створили їм заслужений авторитет у всьому світі. За оцінками багатьох фахівців, українські військовослужбовці за основними показниками бойової і морально-психологічної підготовки нічим не відрізняються від натовських колег. Існують певні розбіжності в озброєнні і бойовій техніці, які потребують узгодження, але це не є

суттєвою перешкодою для ефективного виконання завдань у спільних миротворчих операціях [3].

Займаючи активну міжнародну позицію, у тому числі через участь в миротворчих операціях, ми можемо розраховувати на успіхи як у процесі наближення до повноправного членства в європейських та євроатлантичних структурах так і у створенні ефективних Збройних Сил, вибудовуючи свою архітектуру безпеки із суто українським акцентом.

Крім цього, участь у миротворчих операціях дає змогу визначати вимоги і коригувати пріоритети розвитку та модернізації озброєнь і військової техніки відповідно до сучасних умов, у тому числі з використанням можливостей військово-технічного співробітництва із збройними силами інших держав.

Україна приєдналась до міжнародної миротворчої діяльності у 1992 році, після затвердження Верховною Радою України Постанови „Про участь батальйонів Збройних Сил України в Миротворчих Силах Організації Об'єднаних Націй у зонах конфліктів на території колишньої Югославії”. На сьогоднішній день створена солідна законодавча база, яка детально регламентує всі аспекти діяльності Збройних Сил України в міжнародних миротворчих операціях. Її основу становлять Закони України “Про оборону України”, “Про Збройні Сили України”, “Про участь України в міжнародних миротворчих операціях”, “Про порядок направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав”, “Про ратифікацію Угоди між державами-учасницями Північноатлантичного договору та іншими державами, які беруть участь у програмі “Партнерство заради миру” щодо статусу їх збройних сил та Додаткового протоколу до цієї Угоди”, “Про ратифікацію Угоди між Україною та Республікою Польща у справі створення спільної військової частини для участі в міжнародних миротворчих і гуманітарних операціях під егідою міжнародних організацій” та інші нормативно-правові акти.

На сьогоднішній день близько 30 тисяч військовослужбовців ЗС України взяли участь у міжнародних миротворчих операціях у багатьох регіонах світу під

егідою ООН та інших міжнародних організацій, і на сьогодні Україна впевнено входить до десятки найбільших країн-контрибуторів для цього роду діяльності.

Широке залучення українських військовослужбовців до міжнародних миротворчих операцій сприяло подальшому розвитку цього напрямку діяльності ЗС України, а також набуттю досвіду реагування на кризові ситуації та захисту національних інтересів нашої держави.

Активна участь України в миротворчій діяльності приносить відповідні дивіденди. Головне і найбільше надбання в цій царині – підвищення іміджу України на міжнародному рівні. Це дає можливість здійснювати підготовку підрозділів та окремих фахівців ЗС України за міжнародними програмами. Це дозволяє Україні реально претендувати в майбутньому на участь у проектах післявоєнного устрою країн, де українські миротворці беруть участь у врегулюванні воєнно-політичних конфліктів. Нарешті, це додає досвіду нашим політичним і військовим аналітикам, командирам і іншим військовим спеціалістам, вчить їх точніше прогнозувати та робити необхідні передбачення, бути готовими до будь-яких несподіванок і загострень.

Крім політичного, миротворча діяльність України має важливий економічний ефект і приносить суттєві доходи бюджету держави.

Найбільш вагомих результатів у миротворчій діяльності Україна досягла у кооперації з НАТО. Так, у миротворчих операціях у Боснії та Герцеговині, починаючи з 1992 року, спільно з НАТО діяли 240-й та 60-й окремі спеціальні батальйони, 40-а оперативна група штабних офіцерів, підрозділ військової поліції, група військових спостерігачів та 15-й окремий вертолітний загін, які забезпечували виконання операцій Сил Виконання Угоди (IFOR) та Сил Стабілізації (SFOR).

Завдяки проведеним операціям ситуацію в Боснії та Герцеговині було нормалізовано і країна приступила до процесу розбудови миру: відновили діяльність урядові інституції, налагодилося мирне життя, до своїх домівок повернулися тисячі біженців, відбудовуються об'єкти інфраструктури. В грудні 2004 року НАТО передало повноваження щодо проведення подальшої

миротворчої місії в цьому регіоні Європейському Союзу. Однак Альянс продовжує надавати допомогу уряду Боснії та Герцеговини в питаннях проведення оборонної реформи, розбудови національних збройних сил тощо.

Яскравим прикладом співробітництва України з НАТО у сфері врегулювання кризових ситуацій стала участь українських миротворців у складі багатонаціональних сил КФОР в Косово. Починаючи з вересня 1999 року у різні роки в цьому регіоні виконували завдання 37 окрема спеціальна рота, 14 окремих вертолітний загін, 92 окрема аеромобільна рота та 11 окремих інженерний взвод. На цей час Україна представлена у складі КФОР окремим спеціальним батальйоном, який є українською складовою спільного українсько-польського миротворчого підрозділу, що виконує завдання з контролю за переміщенням населення, перевезенням зброї, вибухових речовин і наркотиків, охорони церков та супроводження конвоїв з місцевим населенням тощо.

Все це сприяє формуванню позитивного іміджу України, дозволяє отримати неоцінний практичний досвід, приймати активну участь у створенні регіональних систем безпеки.

Активна розбудова Європейським Союзом спільної зовнішньої політики і політики безпеки вимагає від України розвитку взаємовигідного військового співробітництва із країнами ЄС, яке має значні перспективи на майбутнє. Плідна співпраця у цій сфері може стати важливою умовою подальшого зближення України з Євросоюзом.

Україна не може залишатися осторонь процесів розвитку оперативних можливостей Євросоюзу, що створюються для виконання гуманітарних і рятувальних завдань під час врегулювання кризових ситуацій. Поглиблення співпраці у цій сфері є одним з важливих чинників інтеграції України до ЄС.

Високо оцінена участь нашої держави у поліцейській місії ЄС у Боснії та Герцеговині. Продовжуються консультації з метою створення спеціальної угоди про використання Євросоюзом можливостей України у сфері дальніх авіатранспортних перевезень. Відносини України з ЄС спрямовані на розвиток партнерства з метою ефективного протистояння новим загрозам глобальній

безпеці – тероризму, розповсюдженню зброї масового ураження, організованій злочинності, нелегальній міграції. Україна вже продемонструвала можливість співпраці з Євросоюзом у цій сфері.

Враховуючи професіоналізм, самовідданість та наполегливість українських миротворців, наша країна продовжує отримувати запрошення щодо направлення миротворчих контингентів і миротворчого персоналу до складу новостворюваних та вже існуючих місій.

Зокрема, Україна отримала запрошення взяти участь у нещодавно започаткованій Місії ООН у Судані, направити миротворчий персонал до штабних елементів Багатонаціональних сил у Іраку та до складу Тренувальної місії НАТО у Іраку.

Зважаючи на набутий досвід, значні політичні та економічні дивіденди від участі у миротворчих операціях, Україна зацікавлена у подальшій активізації цієї форми міжнародного співробітництва. Серед пріоритетів розвитку – поширення співпраці з НАТО у миротворчій діяльності. Зокрема, йдеться про участь України в антитерористичній операції НАТО на Середземному морі „Активні зусилля”, Тренувальній місії НАТО в Іраку, підтримці Міжнародних сил сприяння безпеці в Афганістані, а також наміри долучитися до надання НАТО підтримки Африканському союзу у врегулюванні громадянського конфлікту у суданській провінції Дарфур.

Таким чином, подальший розвиток міжнародної миротворчої діяльності Збройних Сил України є перспективним і важливим напрямом здійснення державної політики у сфері забезпечення національної безпеки України. Його реалізація дозволяє:

- прискорити процеси європейської та євроатлантичної інтеграції України;
- позитивно впливати на зміцнення авторитету нашої держави на світовій арені;
- сприяти розвитку співробітництва з євроатлантичними та іншими регіональними структурами безпеки;

- розвивати взаємовигідні відносини з країнами світу на двосторонній та багатосторонній основі;
- накопичувати бойовий досвід врегулювання воєнних конфліктів сучасності та підготовки військових підрозділів до участі в операціях;
- досягти взаємосумісності з підрозділами збройних сил країн-членів НАТО та ЄС;
- отримати додаткові кошти для бюджету держави;
- сприяти проведенню заходів оборонної реформи в нашій державі.

Активна участь українських військових у миротворчій діяльності, безумовно, є одним із найважливіших зовнішньополітичних здобутків держави, фактором, що суттєво посилює євроінтеграційні перспективи України. Ця участь обумовлена, перш за все, необхідністю відстоювати національні інтереси нашої держави у галузі безпеки, зміцнювати її міжнародний авторитет як повноправного суб'єкта міжнародних відносин.

З огляду на зазначене, участь Збройних Сил України в міжнародній миротворчій діяльності доцільно вважати одним з пріоритетних шляхів їх майбутнього розвитку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Міжнародні відносини і євроатлантична інтеграція України / За заг. ред. Голопатюка Л.С. – Київ: НАОУ, 2005. – 404 с.
2. Сучасний стан і тенденції розвитку національних інтересів України в галузі безпеки // Наука і оборона. – 2003. – № 2. – С. 14-21.
3. Калашников А. Збройні Сили України – надійний учасник загальноєвропейської та світової безпеки // Військо України. – 2003. – № 3-4. – С. 14-15.